

Restaurering av gytebekk

Snellingsbekken 2024

Skotjernfjellet og Snellingsrøysene naturreservat

Innhold

FORORD	2
Innledning og bakgrunnsarbeid.....	3
Kort beskrivelse av Snellingsbekken.....	4
Forberedende arbeid.....	5
Selve restaureringsarbeidet	6
Etterarbeid	9
Dokumentasjon av gyteaktivitet	9
Video snutt - fra A til Å	10
Litteratur.....	10

FORORD

Dette er rapport nr. 2 fra arbeidet med å restaurere gytebekker i vannområder som Lunner Jeger og Fiskerforening disponerer i Lunner Almenning. Målsettingen er å gjøre flere av våre vannområder selvrekutterende med ørret, slik at man slipper utsetting av settefisk.

Habitatsforbedringen gjøres som et samarbeid mellom Lunner Jeger og Fiskerforening, Lunner Almenning og Oslo sportsfiskere. Rapporten er utarbeidet av Dag Berge og Øivind Johansen.

Miljørådgiver Bjørn Otto Dønnum fra Hafslund Eco AS har fungert som Faglig veileder, og han har utarbeidet plannotatet som har blitt lagt til grunn for søknader, tillatelser, finansiering, etc.

Fra Lunner Almenning har Skog og Utmarksforvalter Amund Wøien deltatt i prosjektet. Lunner Almenning har stor interesse for denne type prosjekter, og legger mye til rette for at vi skal lykkes med våre prosjekter. Prosjektet er finansiert gjennom et minnefond som forvaltes av Oslo Sportsfiskere.

Totalt har ca. 15 personer deltatt i prosjektet. De fleste fra Lunner JFF. Andre er deltakere med stor interesse for denne type prosjekter. Det har vært rik tilgang på flerfaglig kompetanse, og uten dette samarbeidet vil denne type prosjekter være vanskelig å gjennomføre.

Totalt 578 arbeidstimer fordelt på frivilligheten. En stor takk for et trivelig, interessant og lærerikt samarbeid!

Lunner jff, Fiskeutvalget
Øivind Johansen

Innledning og bakgrunnsarbeid

Lunner jeger og fiskeforening har som mål å restaurere gytebekker i noen av våre vannområder i Lunner Almenning. Målsettingen er at vannene skal bli selvrekutterende med ørret, slik at man slipper å opprettholde fiskebestanden ved utsetting av settefisk. Planene er nedfelt i årsplanen fra LJFF de siste årene. I 2022 ble Korsvatnbekken restaurert. Denne bekken fungerer nå som gytebekk både for Korsvatn og Langvannet. Rapport fra januar 2023 (Berge og Johansen 2023).

Restaurering av Snellingsbekken (mellom Store og Vesle Snellingen) har blitt gjennomført i løpet av 2024.

Som faglig bakgrunn ble det utarbeidet en fagplan av Bjørn Otto Dønnum (Dønnum 2022). Han jobber til daglig som Miljørådgiver i Hafslund Eco AS, hvor det å legge til rette for ørret rekruttering i regulerte vassdrag er en sentral oppgave.

Planen for Korsvatnbekken og Snellingsbekken ble utarbeidet etter en befaring i november 2021. Til stede var Miljørådgiver Bjørn Otto Dønnum, Lunner JFF, Gran JFF og Lunner Almenning.

Planen omfattet arbeid som:

- Etablering (bedring) av gytefelter
- Etablering av terskler og kulper
- Etablere sprangkulper ved antatte vandringshindre
- Bedre kulverter
- Lage skjul
- Fjerne vandringshindre
- Stabilisere bredder

I tillegg inkluderte vi etablering av broer på steder der turiststier passerer bekkene, slik at turfolket ikke ville lage steinfyllinger over bekken som lett kan gi vandringshindre.

Vi innså at det ville være en fornuftig arbeidsmengde med habitatsforbedring av en bekk hvert 2. år, og at man skulle starte med Korsvatnbekken for å få kunnskap og erfaring fra dette prosjektet før vi startet arbeidet med Snellingsbekken.

Kort beskrivelse av Snellingsbekken

Snellingsbekken er vist i figur 1. Ved utløpsbukten er det en gammel stokke - dam fra Finnetiden. Det var en kvern i den delen av bekken som kalles gytestrekning på figuren, og stokkedammen ble brukt for å sikre vann til maling av kornet. Stokkene lå så tett at det ble ansett som et vandringshinder under befaringen i 2021. Det var en falleferdig stokkebru som var lagt over som passasje for turgåere. Se figur 2.

Figur 1. Flyfoto som viser bekken som går fra Store Snellingen og ned til Vesle Snellingen, med grov inndeling i aktuelle soner. Legg merke til den gamle stokkedammen over utløps bukten rett oppstrøms ved den første gytestrekningen.

Nedenfor stokkedammen er bekken dyp og sakteflytende, delvis med myroverheng langs kantene. Her er det tykt lag med dy i bunnen, og området er ikke egnet for gyting. Derimot er dette et egnet område for skjul av småfisk med store steiner, gamle trær/nedfall og noe vannvegetasjon. I denne delen av bekken ble det ikke utført noen tiltak.

Nedenfor denne strekningen der bekken svinger til venstre i kartfiguren, er bekken raskt strømmende og velegnet for å lage fine gyteplasser. Bekkeløpet var imidlertid her delt, hvorav den ene delen gikk til det gamle kvernhuset (nå fullstendig nedråtnet) og det andre løpet gikk i det opprinnelige bekkeløpet. Begge løpene ble vurdert til å ha for lite vannføring for oppgang under befaringen i 2021, så en sentral del av arbeidet var å forene de to løpene igjen.

Nedenfor den nederste venstresvingen er bekken igjen sakteflytende, og den går delvis under flytemyr. Her er det også fint å finne skjul for yngelen i perioder med lav vannføring. På denne strekningen ble det ikke utført noen tiltak. Det er mulig etablere en gyteplasse til i den øvre delen av denne strekningen, noe vi vil vurdere sommeren 2025.

Figur 2. Det var en gammel stokkedam i utløpsbukta, som ble ansett som et vandringshinder. 2-3 cm mellomrom mellom stokkene. Ny bro ble lagt over gammel stokkekonstruksjon.

Forberedende arbeid

Selve hoved dugnaden ble lagt til helgen 5-6 juli 2024. Forut for det ble det gjort en god del forberedende arbeid.

- Hente store steiner til bygging av terskler, innsnevring og skjul
- Transport av gytegrus ut til de aktuelle stedene langs bekken. (i samarbeid med Skiforeningen)
- Bygge to nye gangbruer over bekken ved stikryssinger

Større stein ble hentet fra industriområdet ved Hadelandsporten høsten 2023. Alt materiell ble mellomlagret på Brovold i påvente av videre transport med snøscooter.

3 - 4m³ med gytegrus ble hentet fra Grefsrud. På et lokalt sagbruk ble plank til broene skåret ut av rundtømmer fra Lunner Almenning

I løpet av februar ble alt materiell kjørt fra Brovold og til Snellingensbekken med snøscootere i samarbeid med skiforeningen.

Figur 3. Fra dugnaden i februar hvor stein, gytegrus og broplank ble transportert opp til Snellingsbekken med snøscootere. (samarbeid med Skiforeningen).

Selve restaureringsarbeidet

Hoved dugnaden (figur 4) ble gjennomført helgen 5-6 juli, og på den første dagen deltok det 15 personer.

Figur 4. Fra hoved dugnaden 5-6 juli 2024. Det gis instruksjoner om dagens arbeid. Noen triller grus og stein, noen bygger klopp, noen bygger gyteplasser, etc. Transport ble gjort med elektriske trillebårer. Det ble lagt klopper i aktuelle transportsoner for ikke å lage spor i verneområdet.

Et gytefelt skal ha ca. 20 cm med egnet gytegrus med en vannhastighet på ca. 25 cm per sekund. Dypet i gyteperioden bør være 20-30 cm. Gytefeltet bør ha en vannoppstuende terskel/innsnevring i utløpet slik at feltet holder vannivået også i tørre perioder. Terskelåpninger er konstruert slik at det ikke dannes vandringshindre.

Den gamle stokkedammen ble åpnet opp for fiskepassasje ved at det ble skåret ut en V – form i den øvre delen konstruksjonen. Feltet er på ca. 15 X 15 cm. Dette med hensyn til at vannstanden i Store Snellingen. Fisken har nå en elegant vandringsvei under vannspeilet! Se fig. 5.

Rett nedenfor dammen ble bunnen bygget opp, slik at overløpet dannet en strøm som var sterk nok til å gi grunnlag for et gytefelt. Det ble lagt gytegrus i bunnen samt store steiner langs kantene. Det ble lagt nye broplanker over den gamle stakk konstruksjonen, slik at turgåere kan ferdes trygt til og fra stinettet.

Figur 5. Stokkedammen ved Store Snellingen etter at arbeidet er ferdig. Det er opparbeidet et gytefelt medstrøms.

Med hensyn til valg av områder som skulle utbedres, tok man utgangspunkt i soner hvor det tidligere er registrert gyteaktivitet (nedre del) samt kartlegging av mulighet for nye gyte områder. Feltene ble ryddet for de største steinene. Noen av disse steinene ble benyttet som en bredd langs kantene av feltet samt supplert med tilkjørte steiner. Deretter ble det lagt gytegrus. Man fikk da en langstrakt kulp med best mulig vannhastighet. I alt ble det opparbeidet 8 nye gyteområder.

Det ble laget en bro nr.2 over bekken i nordre del der turiststien krysser. I den bratte strekningen ned til myrflaten inn til Vesle Snellingen, ble for det første av de to bekkeløpene samlet til ett (i det opprinnelige), samt at det ble bygget sprangkulper slik at ørreten kan vandre oppstrøms, se figur 6.

Figur 6. Anlagte sprangkulper og småfusser ned mot Vesle Snellingen. I noen av sprang kulpene ble det lagt ut gytegrus. Gytetfisk har nå mulighet til å kunne vandre opp-/ og nedstrøms.

Figur 7. To gytefelt oppstrøms ved den gamle brua, et oppstrøms og et nedstrøms (den lille fossen på bildet). Stokkene er lagt som vandringsbro for maure. Fungerte med en gang!

Etterarbeid

2 uker etter at arbeidet var ferdig, ble gytefeltene spylt med brannpumpe slik at finslam og organisk detritus ble vasket bort. Dette er viktig for at oksygenrikt vann skal kunne strømme ned mellom steinene der rognen ligger. Vannstrømmens retning i bekkeløpet har blitt fin-justert gjennom hele sesongen, slik at bekken har best mulige vannmengder under forskjellige nedbørs forhold.

Det er behov for noe mer gytegrus. Dette vil bli transportert til bekken i løpet av vinteren 2025. Planen er at gytegrusen legges ut i løpet av juni 2025.

Dokumentasjon av gyteaktivitet

Under oppgangsperioden ble bekken overvåket hyppig både på dag og kveldstid. Det ble registrert gyteaktivitet i hele bekkeløpet. I en periode på ca. 2 uker ble det satt opp inspeksjonsruse i nedre del av bekken. Flere eksemplarer fra ca. 1 kg til over 2 kg ble registrert. Rusen ble kontrollert daglig. Det ble registrert antall, vekt og mål for K-faktor (egen rapport). Gyteaktiviteten vil bli registrert noen år frem over. Blant annet med rusefangst, som gir et godt bilde av vandringen. I tillegg vurderes el – fiske for kartlegging av yngel.

Fig.9. I en periode på 2 uker ble det med rusefangst registrert vandring fra Lille Snellingen. Registrert antall, vekt og mål for K-faktor.

Video snutt - fra A til Å

- https://youtu.be/hHc_xhKq4as

Litteratur

- Dønnum, B. O. 2022: Vurdering av 2 gytebekker i Lunner Jff. Plannotat, 3 sider + bilder.
- Berge, D. og Ø. Johansen 2023. Restaurering av korsvannsbekken. Fagrapport nr. 1 (2023).